

توسعه پایدار شهری

نویسنده: محمود عزیزی

چکیده

توسعه پایدار یکی از کلی ترین مفاهیم در همه زمانه ها است. اهداف توسعه پایدار، در همه سطوح سازمان اجرا می شود؛ لیکن سطح شهری، به علت متمرکز پیوسته رو به رشد جمعیت و فعالیت های اقتصادی، به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، توجه بیشتری را جلب کرده است. توسعه پایدار ارائه راه حل هایی در مقابل الگوهای سنتی و کالبدی، اجتماعی، اقتصادی را شامل می شود که بتواند از بروز مسایلی هم چون ضایع ساختن منابع طبیعی، تخریب اکوسیست ها، رواج بی عدالتی، آلوده گی، افزایش بی رویه جمعیت و پایین آمدن کیفیت زنده گی انسان ها جلوگیری کند توسعه پایدار شهری که مفهوم اصلی در این سطح است، منوط بر توسعه پایدار است. مفهوم شهر پایدار بعد از مقوله توسعه پایدار در جهان مطرح شد و جایگزین معقول و موجه برای شهرسازی مخرب قرن بیستم گردید. در این نوشته سعی به عمل آمده تا با روش توصیفی اسناد نگاهی گذرا به چگونه گی توسعه پایدار و توسعه پایدار شهری، از بدو پیدایش این نظریه، علت آن تعریف، مؤلفه ها و نظرات دانشمندان و ویژه گی های یک شهر پایدار به تصویر کشیده شود.

واژه های کلیدی: توسعه، توسعه پایدار، توسعه پایدار شهری

مقدمه

توسعه پایدار راه تازه‌یی برای رسیدن به آرمان‌های بشر همراه با حفظ منابع و امکانات برای آینده‌گان است. در دهه‌های اخیر یکی از ارکان اساسی توسعه پایدار، دستیابی به توسعه پایدار شهری است و در این راستا مطالعات و برنامه ریزهای متعددی در جهت یافتن اصول و راه کارهای کاربردی در برنامه‌های توسعه شهری صورت گرفته است؛ چون شهرها با جای دادن بیش نیمی از جمعیت جهان در خود یکی از تأثیر گذارترین فاکتورها بر توسعه پایدار می‌باشد. با بررسی نظرات، تعاریف و پیشنهاداتی که در این زمینه مطرح شده، هدف فرایند توسعه شهری پایدار دستیابی به وضعیت پایداری جوامع شهری می‌باشد، فرایندی که هدف آن ایجاد یا تقویت ویژه گی‌های پایداری در زنده گی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی شهر است.

مسأله توسعه شهری پایدار

در کشورهایی در حال توسعه، هر سال به میزان ۵۰ میلیون نفر بر جمعیت شهری اضافه می‌شود که متعاقب آن تقاضاهای مسکن و خدمات شهری مطرح می‌شود، بسیاری از توسعه‌های شهری به صورت خود به خودی و بی برنامه اتفاق می‌افتد (پورغلامی، ۱۳۹۲: ۲).

در بسیاری از شهرها، مسایل بهداشت محیط زیست، تبدیل به بحران شده است. فاضلاب، آب‌های سطحی، زه کشی، جمع آوری پسماندها و تجهیزات دفع در فضای نامطلوب اند. اگرچه میزان پوشش جمعیت با آب سالم در شهرهای مختلف افزایش یافته است؛ اما تعداد مطلق جمعیتی که به آب سالم و سیستم‌های فاضلاب دسترسی دارند در نتیجه کیفیت محیط زیست به شدت دارای مسأله است. فقر همراه با رشد سریع جمعیت، فشار مضاعفی را بر محیط زیست از طریق اثرات بر جنگل‌ها، خاک، آلوده گی هوا، و .. گذاشته است. نرخ رشد جمعیت با ۲.۳ درصد در سال در کشورهای فقیر، موجبات عدم سرمایه گذاری در بخش‌های آموزشی، حفاظت خاک و دیگر فعالیت‌های زیست محیطی می‌شود و این امر توسعه پایدار نیست (همانجا: ۳).

لنن ادعا می‌کند که قرن بیست و یکم مواجه با بحث جدال انگیز توسعه پایدار با اولویت توسعه شهری خواهد بود. افزایش جمعیت شهری مقوله‌یی اول بحث است تا سال ۲۰۲۵ میلادی جمعیت شهری جهان بالغ بر ۴.۷ میلیارد نفر خواهد بود؛ درحالی که در سال ۱۹۲۰ نسبت جمعیت شهری فقط ۱۴ درصد و در سال ۱۹۸۰ معادل ۴۰ درصد بود. پیش بینی می‌شود این شاخص در سال ۲۰۲۵ به ۶۰ درصد برسد (همانجا: ۳). همچنان که مک نیل معتقد است توسعه پایدار به میزان وسیعی با شهر ارتباط پیدا می‌کند. دلایل عمده این رابطه تنگاتنگ را باید در توزیع جمعیت، نقش و فعالیت دولت‌ها در سطوح مختلف و تولید و مصرف کالاها و خدمات دید که اثرات قابل توجهی در رابطه با مسایل اکولوژیکی با سیستم‌های اقتصادی دارد. تفکر جدید،

سیاست و تصمیمات جدید را می‌طلبد (همان: ۳). اخیراً در اواخر سال ۲۰۱۵ مذاکرات پاریس تحت نام بیست و یکمین کنفرانس اعضاء متعهد به کنوانسیون (COP21) برگزار شد که باهدف رسیدن به یک توافق جهانی و محدود نمودن تغییرات اقلیمی برگزار شد که این خود نشان از حادبودن مسأله بوده که عزم جهانی و بین المللی را بر آن داشته است تا برای حل آن به اقدامات لازمه دست بزنند.

تاریخچه

قبل از اینکه به بحث توسعه پایدار شهری داخل شویم بهتر است به چیستی توسعه پایدار و چگونه گی شکل گرفتن آن بپردازیم. البته توسعه پایدار مفهوم کاملاً جدیدی نیست از دوره‌های ماقبل تاریخ، بسیاری از مردم از محدودیت‌های محیطی و برخی از استراتژی‌های تکامل موفقیت آمیز و دراز مدت بقا همچون مدیریت بهینه و حسن تدبیر مناسب آگاهی داشته اند (سی جی بارو، ۱۳۷۶: ۴۵). توسعه یکی از مفاهیمی است که از جنگ جهانی دوم در مباحث علمی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و کشوری همچنین در مسایل بین المللی جایگاه ویژه پیدا کرده است (Frazier, ۱۹۹۷: ۱۸۷).

اصطلاح توسعه پایدار در هنگام اعلامیه کوکویوک در خصوص محیط زیست و توسعه در اوایل دهه ۱۹۷۰ به کار برده شده و ریشه این اصطلاح به رویکرد توسعه اکولوژیک نیز بر می‌گردد که در راهبرد حفاظت جهان آورده شده است (۳۷۰): Barrow, 1995. نخستین کنفرانس سازمان ملل متحد در خصوص سکونت گاه های انسانی در سال ۱۹۷۶ برگزار شد به نام کنفرانس بشر که به تأسیس (مرکز ملل متحد برای سکونت گاه های انسانی) منجر شد و اکنون به نام (اسکان بشر ملل متحد) (UNHABITAT) شناخته می‌شود (زنگنه، ۱۳۷۲: ۹۸).

در این کنفرانس به برقراری شرایط عادلانه برای اقشار فقیر شهری تأکید شد و بیشترین توجه را به تأمین مسکن معطوف کرده است؛ علاوه بر آن توسعه قابلیت‌ها با هدف برنامه ریزی مدیریت شهرهایی دارای سرعت فزاینده سکونت، مدنظر قرار گرفته شد (Cohen, 1991: ۲۸). در سال ۱۹۹۲ کنفرانس زمین: مجمع عمومی سازمان ملل متحد کمیسیونی را با عنوان کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه (UNCED) متشکل از ۲۲ کشور به ریاست براتلند نخست وزیر اطریش تشکیل داد که تا خط مشی زیست محیطی دراز مدت جامعه بین الملل را روشن سازد و مهم ترین مسایلی که در مورد شناسایی کمیسیون برانت لند قرار گرفت؛ به عنوان شرایط توسعه پایدار مطرح گردید که عبارتند از: جمعیت و توسعه، امنیت غذایی، انرژی، صنعت و چالش‌های شهری. این گزارش مبنای مذاکرات کشورها برای تهیه دستور کار ۲۱ و برگزاری کنفرانس ریو (کنفرانس زمین Earth Summit) در سال ۱۹۹۲ گردید. این کنفرانس با اشتراک سران و نماینده گان ۱۷۲ کشور و تعداد زیادی از سازمان‌های غیر دولتی در شهر ریودوژانیرو در برازیل

تشکیل گردید. هرچند نتایج آن خواسته‌های طرفداران محیط زیست را برآورده نکرد؛ لکن صدور بیانیه ریو حد اقل توانست طرح توسعه پایدار دستور کار ۲۱ را برای سال‌های پایانی قرن بیستم مشخص سازد (و.م آدامزی، ۱۳۷۵: ۴۵). این دستور طی ۳۰۰ صفحه که مباحث رسیدن به توسعه پایدار در قرن بیست و یکم موجب شد که در این سال کمیته توسعه پایدار (CSD) زیر نظر سازمان ملل متحد برای تعقیب و بررسی توافقنامه‌های محلی و بین‌المللی توسط دولت‌ها تشکیل یافت (مرصوصی و بهرامی، ۱۳۹۰: ۷) و در سال ۲۰۰۲ کنفرانس جهانی (WSSD) در ژوهانسبرگ افریقای جنوبی با تأکید نقش دولت‌ها برگزار شد که در این سال شورای بین‌المللی محیط زیست (ICEI) به اشتراک سران ۱۹۱ کشور برگزار گردیده بود که ۱۰۳ نفر از رؤسای کشورها حضور داشتند. این حضور در سطح اندیشمندان، وزراء، سران و ۷۰۰ شهردار جهان در خصوص بازبینی تعهداتی که در اجلاس ریو مطرح شده بود مورد بررسی واقع شد و اخیراً (۲۰۱۵) نشست کاپ ۲۱ در پاریس که در حدود دو هفته به طول انجامید. در آن جلسه قرار براین شد تا رهبران سیاسی کشورها در ترسیم بسته عملی پاریس Pragmatic Paris Package که تا پیش و پس از سال ۲۰۲۰ اقدامات مشارکت بلند پروازانه را در جهت تغییر اقلیم کره زمین از خود نمایان سازند.

دیدگاه‌ها در رابطه با توسعه و توسعه پایدار

واژه پایداری امروزه به طور گسترده‌یی به منظور توصیف جهانی که در آن نظام‌های انسانی و طبیعی، توأم بتوانند تا آینده دور ادامه حیات دهند به کار گرفته می‌شود (بحرینی، ۱۳۸۰: ۵۵). توسعه بسط طیف امکانات انسان هاست که شامل دسترسی به حق اشتغال، در آمد تحصیل، بهداشت و محیط زیست است، میسرا پارا فراتر گذاشته می‌گوید که: توسعه به عنوان یک مفهوم متعالی دستاورد بشری و پدیده چند بعدی است و فی نفسه یک مسلک (ایدیولوژی) به حساب می‌آید. توسعه به دلیل این که شامل دستاورد انسان می‌گردد، در محتوا و نمود، دارای مختصات فرهنگی است و بر تحول ارگانیک دلالت دارد. هدف از توسعه ایجاد زنده گی پرثمر هی است که توسط فرهنگ تعریف می‌شود؛ بنابراین توسعه دستیابی فزاینده به ارزش‌های فرهنگی خود است این مفهوم در برگیرنده موارد زیر است.

- توسعه یک فرایند است.

- توسعه در نهایت به ارزش‌ها ختم می‌گردد.

این ارزش‌ها مربوط به مردمانی است که می‌خواهند فرایند توسعه را دنبال کنند (میسرا، ۱۳۶۸: ۶)؛

بنابراین توسعه را میتوان فرایندی همه جانبه دانست که در نتیجه آن می‌بایست جامعه به سمتی از میان برداشتن عوامل توسعه نیافته گی - مثل گرسنگی، فقر، بیماری، آسیب پذیری اجتماعی و بیکاری - در جهت مثبت و با سرعت معین به پیش رود و منجر به پایداری جوامع گردد. توسعه را باید جریان چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرزتعلق عامه و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی،

کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است. توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعه‌ی نظام اجتماعی در داخل نظام، از حالت نامطلوب زنده گی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی از زنده گی که از نظر مادی و معنوی ((بهتر است)) سوق می‌یابد (تودارو، ۱۳۷۲: ۱۳۵).

از دیدگاه دینی توسعه دارای مفهوم وسیعی است که بار مادی و معنوی و اجر اخروی دارد. در نگرش دینی، رفتارهای انسانی باید همسو باهدف‌های متعالی باشد رضایت باری تعالی را جلب نماید (مرصوصی، بهرامی، ۱۳۹۰: ۷) همچنین اگر واژه (Development) را در فرهنگ آکسفورد جستجو کنیم به این معنی (Growth) است. رشد در زبان عربی رشد تدریجی در جهت ارتقا و قدرتمند شدن و حتی بزرگتر شدن است.

قرآنکریم: (اواست که شما را از زمین آفریده است و آبادانی آن را به شما واگذار نموده است) و نیروی بهره‌وری و بهره‌برداری از آن را به شما عطاء و در شما پدید آورده است؛ پس از او طلب آموزش (گناهان خویش) را بنمایید و به سوی او برگردید (هود، ۶۱).

قرآنکریم: اگر مردمان این شهرها و آبادی‌ها (به خدا و انبیاء) ایمان می‌آوردند و (از کفر و معاصی) پرهیزی کردند، درگاه خیرات و برکات آسمان و زمین را بر روی آنان می‌گشودیم (و از بلایا و آفات به دورشان می‌داشتیم)؛ ولی آنان به تکذیب (پیغمبران و انکار حقایق) پرداختند و ما هم ایشان را به کیفر اعمال شان گرفتار و مجازات نمودیم (و عبرت جهانیان شان کردیم) (اعراف، ۹۶).

این بیان کننده تأثیر بعد معنوی رفتار مردم است و نتیجه آن یک حاصل مادی است؛ یعنی اگر ایمان داشته باشند، خداوند برکات مادی را بر آن‌ها نازل می‌کند؛ بنابراین زمانی که گفته می‌شود که یک جامعه توسعه یافته است که آن جامعه به تمام استانداردهای مطلوب (مادی و معنوی) دست پیدا نموده باشد و مسلماً رسیدن به این گونه استاندارد ها مستلزم زمان و تغییرات ساختاری حتی در طرز تلقی افراد آن جامعه می‌باشد. در این شرایط روند توسعه جامعه را از حالت نامطلوب گذشته به سوی حال مطلوب سوق داده می‌دهد. (مرصوصی و بهرامی، ۱۳۹۰: ۹)

توسعه پایدار

توسعه پایدار توسعه‌ی که نیازهای زمان حال را بدون اینکه توانایی نسل‌های آینده را در تأمین نیازهای شان به مخاطره اندازد، فراهم کند (کمیسون جهانی محیط زیست و توسعه، ۱۹۸۷) با تعریفی وسیعتر به توسعه پایدار می‌توان گفت که نوعی فعالیت انسانی که آشکارا بقای تمامی گونه‌های حیات بر روی کره زمین را در طول تاریخ تقویت و تداوم می‌بخشد (هارتموت، ۱۳۸۱: ۳۶) بانک جهانی توسعه پایدار را چنین تعریف می‌کند توسعه‌ی که دوام یابد. اداره و بهره‌برداری صحیح و کارا از منابع پایه، طبیعی، مالی و نیروی انسانی

برای دستیابی به الگوی مصرف مطلوب است که با به کاری گیری امکانات فنی و ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل امروز و آینده به طور مستمر و رضایت بخش امکانپذیر می شود (زیاری، ۱۳۸۱: ۱۸).

پایداری به معنای تداوم در امری همچون فعالیت و ایجاد ((موازنه پویا)) میان عوامل مؤثر فراوان نظیر عوامل طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، مورد نیاز بشر می باشد؛ اما آن چه در این کتاب مد نظر است عبارتند از مجموعه شرایطی که منجر به وضعیت مطلوب می گردد؛ به طوری که باعث می شود تداوم حیات جوامع انسانی از جمله روستا ها از جنبه های اجتماعی- اقتصادی، کالبدی و محیطی شده و با برخورداری از شرایط مطلوب به توسعه ملی و منطقه یی دست یابد (جی سی بارو، ۱۳۷۶: ۴۵) این اصطلاح توسعه پایدار برای اولین بار در اواسط ده ۱۹۷۰ به خانم باربارا نسبت داده می شود (بدری، ۱۳۷۶: ۴۵-۴۴) در گزارش برانلند آمده: شیوه یی از توسعه که در عین رفع نیازهای جامعه کنونی، از توانایی نسل آینده در برآوردن نیازهای شان نمی کاهد (ثقه الاسلامی، ۱۳۹۳: ۸۵)

با استفاده از تعاریف به عمل آمده، نکات و ویژگی های زیر را می توان برای توسعه پایدار بر شمرد:

۱. توسعه پایدار یک فرایند محسوب می شود.
 ۲. توسعه پایدار مبنا و لازمه پیشرفت است (نیروی محرکه توسعه محسوب می شود).
 ۳. توسعه یی متوازن است (متعادل کننده و هماهنگ کننده جنبه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه است).
 ۴. توسعه یی همه جانبه است (تأمین کننده نیازهای ماحول آینده بشر است).
 ۵. توسعه یی پایدار بدون تخریب و مخاطره است (زیاری، ۱۳۸۱: ۱۸)
- خلاصه اینکه این نظریه را به سه بخش می توان تقسیم نمود.
۱. محدودیت منابع؛
 ۲. فاجعه محیطی غیر قابل جبران؛
 ۳. تعهد اخلاقی در برابر نسل های آینده.

معنی و مفهوم توسعه پایدار شهری

دو مفهوم ((پایداری شهری)) و ((توسعه پایدار شهری)) غالباً به دلیل نزدیکی معنی آنها به جای یکدیگر به کار می روند. برای تمایز این دو باید توجه داشته باشیم که کلمه توسعه در توسعه پایدار شهری در واقع نشانگر ((فرایندی)) است که در طی آن ((پایداری)) می تواند اتفاق بیفتد؛ اما پایداری مجموعه یی از وضعیت هاست که در طول و زمان دوام دارد. سابقه تأکید بر رابطه شهر و محیط زیست در گرد همایی های بین المللی چندان طولانی نیست. اولین گردهمایی زیست محیطی در اروپا در سال ۱۹۵۷ برگزار شد و در قطعنامه آن در سه مورد به شهرها توجه شده است: اولویت حفاظت از محیط و توسعه کیفیت آن در مناطق

شهری و با توجه بیشتر به حفاظت از سلامتی انسان با استفاده بهینه و منطقی از منابع (پورغلامی، ۱۳۹۲: ۸) در سال ۱۹۹۰ کمیسیون جوامع اروپایی در مقاله‌یی به نام مقاله سبز برای توسعه شهری اولین مانیفست اروپایی را برای دستیابی به پیشرفت واقعی در زمینه کیفیت محیط زیست شهری مطرح کرد. در این مقاله ضمن ارائه یک تحلیل از مسایل زیست محیطی شهرهای اروپایی، علل آن‌ها مورد بحث قرار گرفته و سیاست‌هایی برای آینده پیشنهاد شده است. (مرصوصی، بهرامی، ۱۳۹۰: ۳۸)

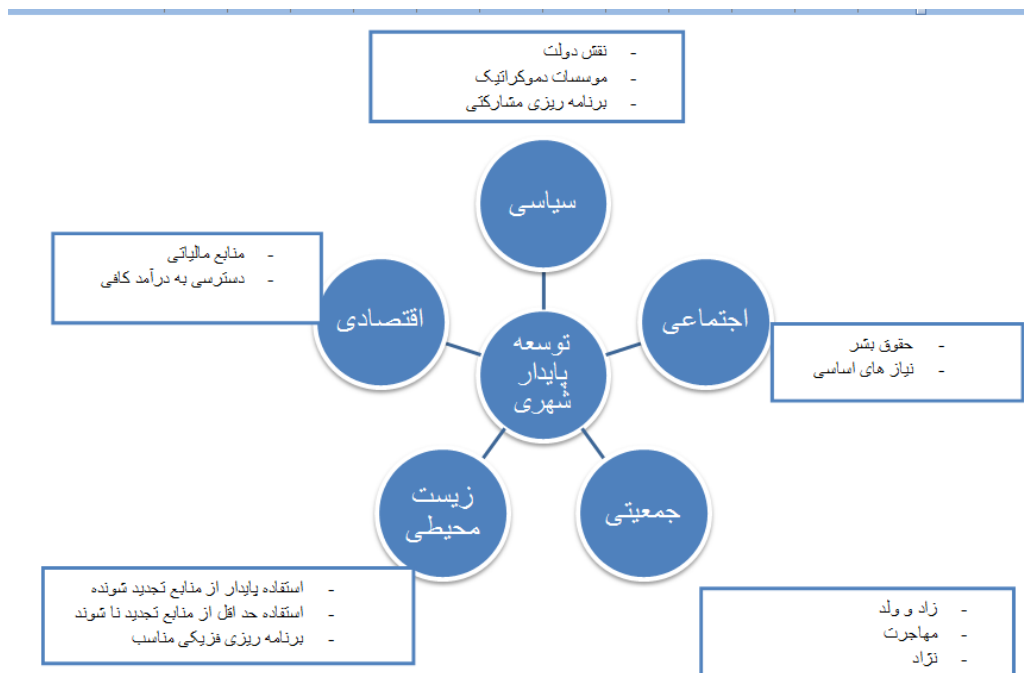
در تعریف این مفهوم، دراکاکیس اسمیت ضمن متمایز نمودن آن با مفهوم شهر پایدار معتقد است که در متن جهانی شدن (Globalization) بعید است شهر پایدار موضوع مستقلی باشد و سبک زنده‌گی همواره با برخورداری در بسیاری از شهرهای جهان توسعه یافته، اغلب به هزینه کیفیت زنده‌گی افراد بسیاری است که در جایی دیگر، اغلب در کشورهای در حال توسعه، کار و زنده‌گی می‌کنند او ادامه می‌دهد که اساساً بحث پیرامون شهر نشینی پایدار یک فرایند به جای یک پدیده است؛ بنا براین بایستی شهر نشینی پایدار را به عنوان یک فرایند تعریف کرد. برای وضوح مطلب به نمودار شماره (۱) مراجعه شود.

اجزای توسعه شهری پایدار Drakakis در نمودار ذیل بیان می‌شود.

نمودار شماره (۱): اجزاء توسعه شهری پایدار (Source : Drakakis. 1995: 665)

با مشاهده به این نمودار توجه به همه اجزا باید به صورت متوازن صورت گیرد؛ زیرا پرداختن به یک موضوع و توجه نکردن به دیگری توسعه پایدار نامیده نمی‌شود.

به عقیده مک‌لارن به لحاظ اهداف گزارش پایداری شهری وجود ندارد؛ چون جوامع مختلف احتمالاً کمی یا حتی در حد معنی داری باید تصورات مختلف از پایداری شهری داشته باشند که به شرایط جاری زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و قضاوت‌های ارزشی جامعه آن‌ها بسته‌گی دارند. در نتیجه، مجموع بی از شاخص‌های دیگر مناسب باشد. با وجود این برخی ویژه‌گی‌های بنیادی برای شاخص‌های پایداری وجود دارد که همه جوامع در آن هم نظرند و باید آن‌ها در سیاست‌ها و برنامه‌های خود اعمال نمایند (پورغلامی، ۱۳۹۲: ۷)

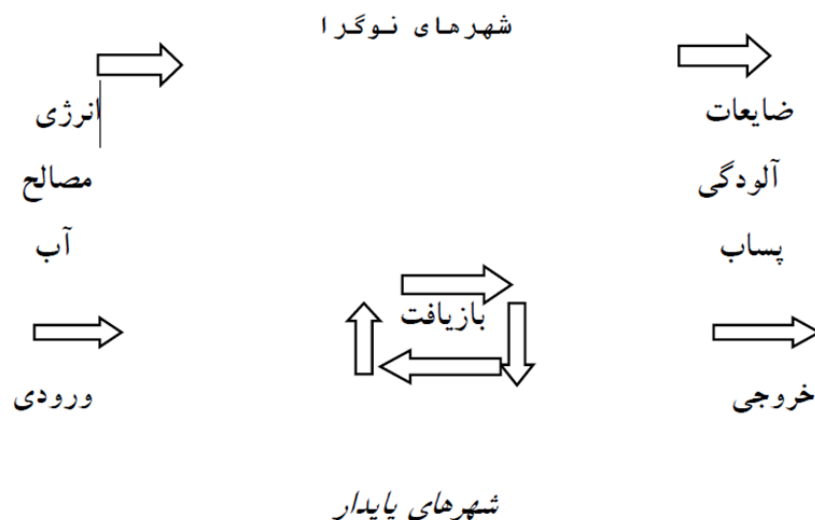

شهرهای پایدار با ورودی و خروجی کمتر و باز یافت بیشتر (بدری، ۱۳۷۶: ص ۱۸۱)

عناصر اصلی رهیافت راهبرد توسعه شهر:

۱. انعطاف پذیری؛
۲. مشارکت؛
۳. حکومت محلی؛

اصول اصلی این راهبردها:

۱. زیست پذیری (Livability)؛

۲. رقابت پذیری (Competitiveness)؛

۳. بانک پذیری (Bankability)؛

۴. حکمروایی خوب (Good Governance) (مرصوصی، بهرامی، ۱۳۹۰: ۴۷)؛

عناصر راهبردی توسعه پایدار شهر

۱. حفظ منابع غیر قابل تجدید

قراردادن سیاست‌های بهره برداری زمین که تراکم زمین را افزایش دهد.

- سیاست بهره برداری زمین و تهیه برنامه های جامع حمل و نقل عمومی، برای کاهش استفاده از موتر؛
- تنظیم حجم ترافیک اتومبیل و به حداقل رساند مصرف سوخت های فسیلی؛
- حفظ زمین های مرغوب کشاورزی و مناطق ساحلی؛
- تعیین یا ایجاد مناطق حفاظت شده حیات وحش؛

۲. جانشین سازی منابع

منابع قابل تجدید بایستی جایگزین منابع غیر قابل تجدید شود که برخی ساخته و تغییر یافته خود انسان است. مناسب ترین روش جایگزین سوخت های فسیلی بادیگر منابع مانند انرژی بادی، خورشیدی، انرژی ژئوترمال و بیوگاز. همچنین جایگزینی محصولات ساختمانی از منابع قابل تجدید طبیعی و مواد مصنوعی صنعتی به جای منابع غیر قابل تجدید می باشد.

۳. تجدید منابع

تجدید و احیای مجدد مناطق ساحلی، زمین‌های باتلاقی، زمین‌های شوره زار و کویری با انجام عملیات‌های آبخیز داری و مراتع و جنگل‌ها و مرتع داری، احیای حیات وحش و غیره از مواردی است که در مناطق شهری و نواحی آن مفید خواهد بود. همین طور در برنامه ریزی شهری احداث پارک‌ها (بوستان‌ها) علاوه بر اوقات فراغت ساکنان شهری در تهویه شهر مؤثر خواهد بود؛ به طوری که ۱۰ اصله درختان برگ ریز حدود چهارتن کاربن را در طول یک سال می‌تواند جذب نماید. جنگل کاری پیرامون شهرها، علاوه بر تصفیه هوای آلوده شهر، از فرسایش خاک و رشد بی رویه و بدون برنامه شهر جلوگیری می‌کند (همانجا: ۵۸)

۴. بازیافت مواد زاید و برنامه استفاده از مواد قابل باز یافت؛

۵. توزیع منابع، شامل امکانات و خدمات و تسهیلات اداری، اقتصادی و ...

ویژه‌گی‌های بارز شهر پایدار

- شهر متعادل و عدالت محور: جایی که عدالت، غذا، سرپناه، آموزش بهداشت و امید به طور منصفانه توزیع شده و همه مردم در اداره امور شهر مشارکت دارند.

- شهری زیبا: جایی که هنر معماری و سیما و منظر آن موجب نشاط، شادابی، شور و شوق گردد.

- شهر خلاق: شهری که موجب بروز خلاقیت‌ها، آزادی فکری و پایداری اندیشه‌های انسانی گردد.

- شهر اکولوژیکی: جایی که در آن آثار نامطلوب اکولوژیکی به طور حداقلی باشد. محیط انسان با محیط طبیعی سازگار داشته باشد و از منابع طبیعی پیرامون شهر در مقابل گسترش شهر محافظت گردد.

- شهری با سهولت دسترسی و ارتباط: شهری که در آن فعالیت‌های اجتماعی در عرصه‌های عمومی تشویق و تقویت گردد و برقراری ارتباطات به صورت چهره به چهره و تبادل اطلاعات با استفاده از فناوری‌های نوین صورت پذیرفته و روز به روز افزایش و تحقق یابد.

- شهری متنوع: جایی که طیف گسترده‌ی فعالیت‌های سازگار به طور همزمان صورت گرفته و سرزنده‌گی و شادابی و تحرک حیات عمومی و اجتماعی را موجب گردد.

چالش‌های شهر نشینی در برابر با توسعه پایدار شهری

همگام با توسع شهر نشینی و تحولات اجتماعی و اقتصادی شهرها چه از نظر اجتماعی و چه از نظر اقتصادی در زمینه زنده‌گی در شهر ها نارسایی‌های به چشم می‌خورد که در بسیاری از موارد به صورت مسایل حاد جلوه گر شده است که مهمترین آن‌ها به شرح ذیل است.

۱. فقر و تبعیض؛ ۲. تزلزل اقتصادی و بیکاری؛ ۳. امکان مخاطرات بیشتر؛ ۴. اتکاد و وابسته‌گی؛ ۵. از هم گسیخته‌گی قوام و اساس خانواده؛ ۶. آلوده‌گی‌های گوناگون و فشارهای عصبی؛ ۷. مشکلات اجتماع؛ ۸. کمبود وسایل تفریحی؛ ۹. پراکنده‌گی نا اندیشیده شهرها؛ ۱۰. مشکلات مسکن؛ ۱۱. زاغه نشینی؛ ۱۲. جابه جایی صنایع؛ ۱۳. تراکم بیش از اندازه؛ ۱۴. تخریب اراضی؛ ۱۵. نابودی منابع فرهنگی (شیعه، ۱۳۷۱: ۲۵).

نتیجه

توسعه پایدار شهری مفهومی است که در پی طرح (توسعه پایدار) به عنوان الگو واره جدید در جهان مطرح گردید و نظریه توسعه پایدار شهری موازی با توسعه پایدار آغاز و همگام می‌باشد. در عصر کنونی یکی از بهترین الگوهای خوب برای نسل بشر خواهد بود که به مقابله با الگوهای تولید، توزیع و مصرف ناسازگار با طبیعتی می‌پردازد که به اتمام منابع و تخریب محیط زیست می‌انجامد و تنها فرآیند توسعه‌ی را تأیید می‌کند که به بهبود کیفیت زنده‌گی انسان‌ها در حد ظرفیت پذیرش نظام‌های پشتیبان حیات منجر شود. این الگوی جدید توسعه پایدار حول مشکلات موجوده محیط زیستی شکل گرفته و اشارات اولیه آن برای سیاست‌های توسعه شهری، حفظ فضای سبز و پاکیزه‌گی آب، جلوگیری از آلوده‌گی هوا و کاهش تولید پسماند‌ها در سطح محلی بود؛ لکن به تدریج سیاست‌های پایداری به پهنه جغرافیایی گسترده تری (در سطوح منطقه‌یی، ملی و جهانی) روی آورد و افزون بر بعد بوم‌شناسانه، به ابعاد اجتماعی-اقتصادی نیز توجه کرد. بدین صورت شهر پایدار را شهری دانست که برآمده از توسعه‌ی است که ذهنیت و امکان ارتقاء همیشه‌گی سلامت اجتماعی-اقتصادی و بوم‌شناسانه شهر و منطقه آن را فراهم کرده است. به طور کلی هرنوع راهکار توسعه پایدار شهری که آلوده‌گی و کاربرد انرژی کمتر را فراهم سازد نیاز به سفر و به ویژه سفر با موتر را به حداقل رساند، امکان دسترسی پیاده و یا بایسکل را گسترش دهد، بیشترین توانایی را برای سفرهای عمومی فراهم سازد و در یک کلام هرآنچه که موجب حفظ و ارتقاء کیفیت زنده‌گی حال و آینده گردد، در زمره شاخص‌ها، الزامات و عوامل ایجاد و تعیین توسعه پایدار شهری به حساب می‌آید که برای رسیدن به این هدف عزم ملی و بین‌المللی در کار است.

مآخذ

۱. قرآن مجید هود، ۶۱، اعراف ۹۶.
۲. پور غلامی، هادی. (۱۳۹۲). مدیریت و توسعه پایدار شهری در هشتمین همایش معماری و شهرسازی و توسعه پایدار شهری. مشهد:
۳. تودارو، مایکل. (۱۳۷۲). توسعه اقتصادی در جهان سوم. ترجمه غلامعلی فرجادی. تهران: چاپ چهارم. سازمان برنامه و بودجه ایران.
۴. زنگنه، ج. (۱۳۷۲). تکنولوژی، انسان و پیرامون زیست در تکنولوژی و توسعه در سومین انقلاب صنعتی.

تهران: انتشارات وزارت خارجه.

۵. ثقه الاسلامی، عمیدالاسلام. (۱۳۹۳). **نظریه های طراحی شهری**. مشهد: انتشارات سخن گستر.
۶. حیدری، جهانگیر. (۱۳۹۲). **مبانی و مفاهیم توسعه پایدار و توسعه پایدار شهری**. تهران: انتشارات آذرخش.
۷. سیف الدینی، فرانک. (۱۳۸۹). **فرهنگ شهرسازی**. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۸. میسر، آری و جی شیر جیما. (۱۳۶۸). **راهبردهای توسعه روستایی**. تهران: مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی جهاد سازنده گی، ماهنامه جهاد، شماره ۱۱۵.
۹. هارتموت، بوسل. (۱۳۸۱). **توسعه پایدار، مفاهیم و محدودیت ها**. مترجم حسن دارابی. تهران: فصلنامه علمی - پژوهشی مسکن و انقلاب، شماره ۸۹.
۱۰. بدری، سید علی. (۱۳۷۶). **توسعه پایدار مفهوم و ارزش و عمل**. تهران: فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۴۸.
۱۱. زیاری، کرامت الله. (۱۳۸۰). **توسعه پایدار و مسؤولیت برنامه ریزان شهری در قرن بیست و یکم**. تهران: مجله ادبیات دانشگاه تهران زمستان، شماره ۳۷۲.
۱۲. رحیمی، سرور و موسوی میرنجنف. (۱۳۹۰). **ارزیابی توسعه پایدار شهرهای استان آذربایجان غربی**. فصلنامه جغرافیا، سال نهم، شماره ۲۸.
۱۳. شیعه، اسماعیل. (۱۳۸۷). **پایداری شهری**. دانش نامه مدیریت شهری و روستایی، چاپ اول، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور.
۱۴. مرصوصی، نفیسه و بهرامی، رحمت الله. (۱۳۹۰). **توسعه پایدار شهری**. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
15. Jenks, Mike and Burgess, Rod (2004) (Compact cities: sustainable Urban Forms for Developing Countries, Taylor & Francis e- Library K.S.
16. Mukundra (Sustainable Urban Development future of India Cities an Over View, International Conference on Sustainability at China 2007) Robert,
17. Riddell (2004), (Sustainable Urban Planning Tipping the Balance), Blackwell Publishing Frazier, J.G, Sustainable Development:
18. Modern elixir or sack dress? Environmental conservation, 24(2):1997